

DRUKKERIJ-ERFGOED IN HOOFDEN, HANDEN EN OBJECTEN: BORGEN VAN KENNIS EN TECHNIEKEN VAN DE MONOTYPE ZETMACHINE IN HET INDUSTRIEMUSEUM

Register van Inspirerende Voorbeelden

Het Industriemuseum in Gent heeft een werkende Monotype zetmachine op de drukkerijafdeling. Voor het onderhoud en gebruik van de machine botst het museum echter op limieten: het gebrek aan kennis bij vrijwilligers en de schaarste aan operatoren die de machine volledig beheersen. Het museum zet daarom verschillende acties en initiatieven op om de bestaande industriële kennis te borgen en het brede publiek te sensibiliseren rond het drukkerijerfgoed. Mooie voorbeelden van hoe je op een laagdrempelige manier verschillende doelgroepen bij erfgoed kunt betrekken. Daarom werd het Industriemuseum met zijn borgingsinitiatieven rond de Monotype in 2020 genomineerd voor het 'Register van inspirerende voorbeelden voor het borgen van immaterieel erfgoed', en door de minister van Cultuur voor drie jaar op het Register geplaatst.

Wat & Hoe

De Monotype is een zetmachine die tot in de jaren 1970 in de grafische industrie werd gebruikt voor het zetten van tekst in losse loden letters. Door nieuwe technieken verdween de Monotype op het einde van de 20ste eeuw bijna volledig uit de grafische bedrijven. De Monotype-operatoren van toen, met kennis van de machine, zijn intussen schaars geworden. Van de machines zelf werden enkele exemplaren bewaard. Het Industriemuseum heeft een werkende Monotype op de drukkerijafdeling en zet in op het verzamelen van documentatie over het gebruik van de machine. In 2019 maakte een medewerker van het museum een film over de Monotype. Daarin is te zien hoe een vrijwilliger met de machine werkt.

Voor het onderhoud en gebruik van de Monotype wordt het museum regelmatig geconfronteerd met een gebrek aan kennis en 'levende dragers' die de machine volledig beheersen. Daarom worden regelmatig acties opgezet om bestaande kennis te borgen. In 2018-2019 kwam een uitwisseling tot stand tussen het Industriemuseum en het Maison de l'Imprimerie. Tijdens wederzijdse bezoeken wisselden vakmensen hun kennis en vaardigheden uit en werden knelpunten in kaart gebracht. Daarna volgden ze samen een tweedaagse opleiding bij de Imprimerie Nationale in Douai, die veel expertise over de Monotypetechniek bezit. Ook legt het Industriemuseum contacten met actuele grafische opleidingen, met het oog op intergenerationele kennisoverdracht en hedendaagse, artistieke toepassingen met de Monotype.

Door de coronapandemie ging het Industriemuseum tweemaal volledig dicht. Toen de deuren terug opengingen, was dat met heel wat beperkingen. De vrijwilligers die het museum levend houden, konden hun ding niet doen. Geen inspirerende uitstappen of opleidingen, geen fysieke bijeenkomsten, geen opstart van nieuwe vrijwilligers. De contacten digitaal onderhouden was – ook door de leeftijd van de vrijwilligers

– niet altijd evident. Er werd echter voortdurend gezocht naar manieren om de vrijwilligerswerking zo veilig mogelijk verder te zetten via strikte plannings en afspraken. Om de collectie tijdens de lockdown toegankelijk te houden voor het publiek, werd de collectiepagina op de site aangedikt en deelde het museum tal van [lees-, kijk- en doetips](#) met de bezoekers.

Waarin zit de kracht van uw initiatief?

Het museum is een ontmoetingsplek. Vakmensen en vrijwilligers die de textielmachines of drukpersen in het museum bedienen, zijn ware ambassadeur voor hun vak en het museum. Vol passie zetten ze zich in om de toestellen van weleer te tonen aan het publiek. Hun werk is zichtbaar in het museum; niet alleen wanneer ze de machines demonstreren, maar ook wanneer ze eraan sleutelen bij materiaalpech. Op die manier komen nieuwe mensen in contact met technieken van vroeger en worden ze aangetrokken tot oude praktijken. Sommigen steken een handje toe omdat ze zelf ooit in een textiel fabriek of drukkerij hebben gewerkt. Anderen kennen de hedendaagse kneepjes van het vak en verdiepen zich in de technieken van weleer. Dergelijke interacties zorgen voor kennisuitwisseling tussen diverse generaties.

Wat is uw gouden raad voor anderen?

Wees er op tijd bij wanneer bepaalde technieken verloren dreigen te gaan. Grijp elke kans om kennis te absorberen; wanneer mensen techniek in de vingers hebben en gemotiveerd zijn om kennis door te geven of wanneer mensen bereid zijn technieken aan te leren. Beide zijn zeldzaam. Verlies ook het materiële niet uit het oog, zoals onderdelen, wisselstukken en verbruiksproducten. Het ponsbandpapier dat nodig is voor de werking van de Monotype wordt bijvoorbeeld niet meer gemaakt. Collectiemedewerkers van het Industriemuseum zijn alert voor dergelijke situaties. Onlangs konden we zo een grote partij papierrollen op de kop tikken bij de ontruiming van een oude drukkerij. Maar soms beletten ook technische storingen aan machines dat er volop mee gewerkt kan worden. Je moet voortdurend bij de pinke zijn.

Onderneemt u nog andere acties waar u trots op bent? Of hebt u plannen voor andere acties?

Drukkerijergoed is ruimer dan die ene machine waar we in 2018 het traject rond opgezet hebben. Bij regelzetmachines zoals de Linotype en Intertype hoort een gelijkaardig verhaal. Die machines werden vaker ingezet, waardoor er iets meer mensen te vinden zijn die deze machines hebben bediend. Daar zetten we de komende jaren volop op in.

Ann Van Nieuwenhuysse, Directeur Industriemuseum

Trefwoord:[Archiefzorg](#)[Communicatie](#)[Educatie](#)[Sensibilisering](#)[Organisatie](#)[Musea](#)**Meer weten:**[Monotype I](#)[Industriemuseum](#)**Contact:**info@industriemuseum.be